

Høringsnotat

Sivilavdelingen
Mars 2011
S.nr. 201012053

FORSLAG TIL FORSKRIFT OM FJERNMØTER OG FJERNAVHØR I STRAFFESAKER

Innhold

1	Hovedinnhold i høringsnotatet	2
2	Bakgrunn	2
3	Fjernmøter i straffesaker	3
3.1	Innledning	3
3.2	Saker om fengslingsforlengelse	3
3.3	Tilståelsessaker	4
4	Fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker	5
5	Forslagets innhold	6
5.1	Innledning	6
5.2	Valg av forskriftsstruktur	7
5.3	Bestemmelsene i ny forskrift	7
5.4	Opphevelse av forskrifter og forskriftshjemmel	8
6	Økonomiske og administrative konsekvenser	8
7	Utkast til endring i domstolloven og forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker	9
7.1	Innledning	9
7.2	Domstolloven	9
7.3	Forslag til forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker	9

1 Hovedinnhold i høringsnotatet

Ikraftttredelse av lov 10. desember 2010 nr. 76 om endringer i straffeprosessloven mv. §§ 109 a, 149 a, 185 og 248 mfl. krever endringer i forskrift 21. desember 2005 nr. 1611 om prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i straffesaker (prøveforskriften) og forskrift 8. november 1991 nr. 727 om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker (forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige).

Justisdepartementet sender på høring forslag om å videreføre de mer detaljerte bestemmelsene om fjernmøter i prøveforskriften §§ 3-5 og en del av de mer detaljerte bestemmelsene om fjernavhør i forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige i forslaget til ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker. Forslaget samsvarer i stor grad med utformingen av forskrift 21. desember 2007 nr. 1605 til tvisteloven (tvistelovforskriften) Kapittel 3 Fjernmøter og fjernavhør.

Departementet foreslår samtidig å oppheve forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige, prøveforskriften og dens hjemmelsbestemmelse i domstoloven § 143.

I høringsnotatet forslås det således én ny forskrift og opphevelse av én hjemmelsbestemmelse i domstoloven.

Det tas sikte på at den nye forskriften trer i kraft 1. juli 2011, samtidig med bestemmelsene om fjernmøter og fjernavhør i lov 10. desember 2010 nr. 76. Opphevelsen av domstoloven § 143 vil tre i kraft i forbindelse med neste egnede lovproposisjon til Stortinget.

2 Bakgrunn

Justisdepartementet innførte 1. januar 2006 en prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i blant annet saker om fengslingsforlengelse og i tilståelsessaker. Prøveordningen er regulert i prøveforskriften, jf. domstoloven § 143, og omfatter 6 tingretter. Bakgrunnen for at det ble innført adgang til å gjennomføre rettsmøte om fengslingsforlengelse som fjernmøte, var et ønske om å kanalisere ressursene politiet bruker på fremstilling til andre oppgaver, jf. Ot.prp. nr. 27 (2005-2006) side 15.

Forsøksordningen med bruk av fjerntechnologi i straffesaker ble avsluttet 30. juni 2007. Domstoladministrasjonen har evaluert prøveordningen og fremla i 2007 rapporten ”Videokonferanseprosjektet i justissektoren – Evalueringsrapport”.

På bakgrunn av erfaringene i prøveprosjektet foreslo Justisdepartementet i Prop. 141 L (2009-2010) om endringer i straffeprosessloven mv. å gjøre adgangen til å bruke fjernmøte i saker om fengslingsforlengelse og i tilståelsessaker generell, slik

at den omfatter alle tingretter og lagmannsretter. Adgangen til fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker ble også foreslått lovfestet. Om den nærmere bakgrunnen for forslaget vises det til Prop. 141 L (2009-2010) pkt. 5.

Ved lov 10. desember 2010 nr. 76 innføres i straffeprosessloven § 185 tredje ledd en generell adgang til å gjennomføre rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen som fjernmøte på nærmere vilkår. Det lovfestes også en generell adgang til å avholde rettsmøte etter straffeprosessloven § 248 som fjernmøte med siktedes samtykke. I straffeprosessloven §§ 109 a og 142 a lovfestet nye regler for bruk av fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker.

Ikrafttredelse av lovendringene nødvendiggjør endringer i prøveforskriften og i forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige.

3 Fjernmøter i straffesaker

3.1 Innledning

Straffeprosessloven har ingen generell bestemmelse om bruk av fjernmøter, slik som i tvisteloven § 13-1. Bruk av fjernmøte i straffesaker krever særskilt hjemmel, hvilket straffeprosesslovens §§ 185 og 248 gir etter ikrafttredelse av lov 10. desember 2010 nr. 76. I henhold til straffeprosessloven § 185 tredje ledd nytt niende punktum, kan Kongen gi nærmere regler om fjernmøte i forskrift.

Med fjernmøte menes et møte der deltagerne ikke fysisk befinner seg på samme sted, men deltar i møtet fra forskjellige steder, jf. tvisteloven § 13-1 annet ledd og straffeprosessloven § 185 tredje ledd nytt fjerde punktum. I straffesaker avvikles et slikt møte ved at siktede deltar ved bruk av bildeoverføring, der både lyd og bilde overføres, jf. §§ 185 tredje ledd nytt tredje punktum og 248 nytt femte ledd. I motsetning til i sivile saker, er det ikke adgang til å gjennomføre et slikt rettsmøte med bare lydoverføring.

Straffeprosessloven har i likhet med tvisteloven ingen egen bestemmelse om tolkers adgang til å delta i rettsmøter gjennom fjernmøteteknologi. I henhold til straffeprosessloven § 185 gjelder imidlertid tvisteloven § 13-1 annet ledd tilsvarende. Henvisningen innebærer at alle sakens aktører kan delta i rettsmøte per fjernmøteteknologi, jf. Prop. 141 L (2009-2010) side 137.

3.2 Saker om fengslingsforlengelse

I straffeprosessloven § 185 tredje ledd første punktum gis siktede en ubetinget rett til å være fysisk tilstede når spørsmålet om forlengelse av fengslingsfristen

behandles. I § 185 tredje ledd nytt tredje til niende punktum lovfestes adgang til å gjennomføre rettsmøte ved fjernmøte i saker om forlengelse av fengslingsfristen på nærmere vilkår.

Etter bestemmelsen kan retten beslutte at rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen holdes som fjernmøte med bildeoverføring når retten finner det ubetenkelig ut fra formålet med rettsmøtet og øvrige omstendigheter. Fjernmøte kan bare besluttes dersom rettsmøtet ellers ville medført omkostninger som ikke står i rimelig forhold til betydningen av at siktede møter.

Skal retten samtidig behandle spørsmål om illeggelse eller forlengelse av isolasjon etter § 186 a, kan rettsmøtet ikke avholdes som fjernmøte uten siktedes samtykke. Det samme gjelder for rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen når det er gått mer enn 90 dager siden forrige gang siktede hadde rett til å få behandlet fengslingsspørsmålet i ordinært rettsmøte.

Før beslutningen om fjernmøte tas, skal påtalemyndigheten og siktede gis anledning til å uttale seg. Siktede skal sikres adgang til direkte og fortrolig kommunikasjon med forsvareren under møtet.

For en nærmere redegjørelse for de nye reglene i straffeprosessloven § 185 tredje ledd nytt tredje til niende punktum, vises det til Prop. 141 L (2009-2010) pkt. 5.1 (alminnelige motiver) og pkt. 11.4 (merknader til bestemmelsene).

3.3 Tilståelsessaker

I straffeprosessloven § 248 nytt femte ledd er det innført en ny generell adgang for retten til å beslutte at rettsmøte til pådømmelse av tilståelsessak kan holdes som fjernmøte med bildeoverføring.

Forutsetningen for at rettsmøte kan holdes som fjernmøte er at siktede samtykker i det og retten finner det ubetenkelig ut fra formålet med rettsmøtet og øvrige omstendigheter. Retten vil ikke være bundet av siktedes samtykke.

Om forkynning i saker etter straffeprosessloven § 248 der rettsmøtet holdes som fjernmøte, heter det i Prop. 141 L (2009-2010) side 138:

”Ved endringer i straffeprosessloven § 42 annet ledd og domstolloven § 159 annet og tredje ledd, foreslår departementet å åpne for at retten i fjernmøte etter straffeprosessloven § 248 femte ledd kan innkalle siktede til fremmøteforkynning av dommen eller forkynning i rettsmøte. Rettsmøte til forkynning av dommen i

sak som behandles etter § 248 kan også avholdes som fjernmøte med siktedes samtykke.”

For en nærmere redegjørelse for de nye bestemmelsene i straffeprosessloven § 248, vises det til Prop. 141 L (2009-210) pkt. 5.1.3.3 (alminnelige motiver) og pkt. 11.4 (merknader til bestemmelsene).

4 Fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker

Ved de nye bestemmelsene i straffeprosessloven §§ 109 a og 149a, lovfestes adgangen til å gjennomføre fjernavhør av vitner og sakkyndige på nærmere vilkår. De mer detaljerte reglene for avhør av vitner og sakkyndige finnes i forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige.

Med fjernavhør menes vitneavhør som gjennomføres ved overføring av lyd og bilde av vitneforklaringen til rettssalen eller ved telefon, se Prop. 141 L (2009-2010) side 134. Sakkyndige kan også avhøres ved fjernavhør, idet reglene for fjernavhør av vitne gjelder tilsvarende for sakkyndige, jf. straffeprosessloven § 149 a.

Det skal fortsatt være hovedregelen at vitner og sakkyndige skal forklare seg ved fysisk fremmøte i rettssalen. Forutsetningen for rettens beslutning om å gjennomføre fjernavhør, er at vitnet eller den sakkyndige ikke har møteplikt på grunn av den geografiske begrensningen i straffeprosessloven § 109 første ledd, eller andre særlige forhold gjør fjernavhør ønskelig. Det bør likevel ikke foretas fjernavhør om forklaringen kan være særlig viktig, eller hvor andre forhold gjør det betenkelig.

Før retten treffer beslutning om å foreta fjernavhør, skal påtalemyndigheten og siktede gis anledning til å uttale seg.

Etter de nye reglene i §§ 109 a annet ledd og 149 a skal fjernavhør som hovedregel gjennomføres ved bildeavhør. Dette er i samsvar med tvisteloven § 21-10 annet ledd første punktum. Hvis utstyr for bildeavhør ikke er tilgjengelig, kan lydavhør brukes hvis vilkårene etter første ledd likevel er oppfylt.

Retten bestemmer hvor avhøret skal foretas, og retten kan pålegge vitner og sakkyndige å møte på et nærmere angitt sted for fjernavhør. Også etter de gjeldende forskrifter er det retten som bestemmer hvor avhøret skal foretas. I Prop. 141 L (2009-2010) side 135 heter det at:

”Det kan være aktuelt å pålegge vitnet å møte frem på et offentlig kontor der det er videokonferanseutstyr tilgjengelig. Også hvor avhøret skal gjennomføres ved telefonavhør er det adgang til å pålegge vitnet å møte på et offentlig kontor. Dette kan særlig være aktuelt hvis vitnets legitimasjon skal kontrolleres. Dersom retten finner det ubetenkelig å gjennomføre avhør ved at vitnet ringes opp på sin mobiltelefon, er det ikke nødvendig å bestemme sted for avhøret. Vitnet må da pålegges å være tilgjengelig på telefon i et bestemt tidsrom.”

Etter § 109 a nytt annet ledd annet punktum er det gitt hjemmel til å fastsette nærmere forskrift om fjernavhør.

For en nærmere redegjørelse for de nye bestemmelsene i straffeprosessloven §§ 109 a og 149 a, vises det til Prop. 141 L (2009-210) pkt. 5.2 (alminnelige motiver) og sidene 134 og 136 (merknader til bestemmelsene).

5 Forslagets innhold

5.1 Innledning

Justisdepartementet foreslår å videreføre de mer detaljerte bestemmelsene for bruk av fjernmøter som i dag finnes i prøveforskriften §§ 3 til 5, jf. Prop. 141 L (2009-2010) side 137. Det foreslås også å videreføre en del av de mer detaljerte bestemmelsene i forskrift om fjernavhør og vitner og sakkyndige, jf. Prop. 141 L (2009-2010) side 135.

Reglene om bruk av fjernmøter og fjernavhør som videreføres fra henholdsvis prøveforskriften og forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige, foreslås samlet i en ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker i henhold til forslaget nedenfor. Det foreslås at strukturen i forskriften så langt det er mulig samsvarer med tvistelovforskriftens utforming. Forslaget nødvendiggjør opphevelse av prøveforskriften og forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige.

Bestemmelser i forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige som lovfestes ved nye bestemmelser i straffeprosessloven §§ 109 a og 149 a, foreslås i hovedsak ikke videreført i den nye forskriften av hensyn til å unngå gjentakelse av lovteksten. Det vises også til hensynet til tvistelovforskriftens utforming, som er omtalt nedenfor.

Det er ved forslaget til ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker ikke ment å foreta materielle endringer i forskriftsbestemmelsene som videreføres.

5.2 Valg av forskriftsstruktur

Vi har i dag ingen felles forskrift til straffeprosessloven, men flere forskrifter med hjemmel i ulike bestemmelser i straffeprosessloven. Hensynet til et enkelt og oversiktlig regelverk for domstolenes behandling av straffesaker, tilsier at bestemmelser med tematisk samme eller beslektet innhold plasseres i samme forskrift.

Departementet foreslår derfor at reglene om bruk av fjernmøter og fjernavhør i straffesaker som videreføres fra henholdsvis prøveforskriften og forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige samles i en ny forskrift. Det foreslås at strukturen i forskriften så langt det er mulig følger tvistelovforskriftens utforming.

Det vises også til Prop. 141 L (2009-2010) side 54, der det heter at straffeprosesslovens regler om fjernavhør i hovedsak skal være likelydende med tvistelovens regler. Departementet er av den oppfatning at også forskriftsbestemmelsene på dette området, så langt det er hensiktsmessig, bør være likelydende.

Det vises for øvrig til Justisdepartementets høringsbrev 28. juni 2007 om forslag til forskrifter til ny tvistelov, der det heter at:

”På sikt kan det [...] være hensiktsmessig å utarbeide en felles teknisk forskrift for fjernmøter, fjernavhør og opptak av forklaringer i både sivile saker og straffesaker. Etter departementets syn bør dette arbeidet avventes inntil man har et bredere erfaringsgrunnlag og installert de nødvendige tekniske løsninger i domstolene.”

5.3 Bestemmelsene i ny forskrift

I forslaget til ny forskrift videreføres reglene i prøveforskriften og forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige om hvor deltagerne i henholdsvis fjernmøter og fjernavhør skal møte. Bestemmelsene om krav til identifikasjon, videreføres også.

I den nye forskriften presiseres lovens ordlyd om at retten ved vurderingen av om fjernmøte eller fjernavhør skal gjennomføres, *skal* gi påtalemyndigheten og siktede anledning til å uttale seg.

Forskriften regulerer i likhet med tvistelovforskriften ikke innkalling til fjernmøter og fjernavhør og aktørenes møte- og forklaringsplikt nærmere, men henviser i stedet til de aktuelle bestemmelsene om dette i straffeprosessloven. Departementet antar dette vil lette tilnærmingen til de nye reglene om bruk av fjernmøteteknologi i straffeprosessloven.

I likhet med tvistelovforskriften fremkommer det direkte av forslaget til ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker at tolker kan delta i avhør gjennom fjernmøteteknologi på samme vilkår som for vitner og sakkyndige.

Når det gjelder spørsmålet om hvor deltagerne i fjernmøtet skal møte, legger departementet til grunn at det i de fleste saker hvor straffeprosessloven vil hjemle bruk av fjernmøte er aktuelt med deltagelse fra fengsel. Departementet legger for øvrig til grunn at solennitetshensynet best ivaretas når siktede deltar via fjernmøteteknologi fra en annen domstol, eventuelt politikammer eller annet offentlig kontor, spesielt i de tilfellene der siktede er ung. Det kan ut fra det samme hensynet være et tilsvarende behov for deltagelse fra offentlig kontor ved avhør av vitner. Dersom retten finner det ubetenkelig, kan deltagelse i fjernmøte skje fra annet sted enn offentlig kontor.

5.4 Opphevelse av forskrifter og forskriftshjemmel

Ikraftttredelse av bestemmelser i lov 10. desember 2010 nr. 76 som gjelder fjernmøter og fjernavhør og forslaget til ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker nødvendiggjør opphevelse av prøveforskriften og forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige.

Departementet foreslår at prøveforskriftens hjemmelsbestemmelse i domstoloven § 143 også oppheves. Bestemmelsen er detaljert utformet, utelukkende med det formål å gi hjemmel til prøveordningen med bruk av videokonferanse i domstolene.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Justisdepartementet forutsetter at forslagene i høringsnotatet ikke medfører økonomiske og administrative konsekvenser utover det som allerede følger ved ikraftttredelse av lov 10. desember 2010 nr. 76 om endringer i straffeprosessloven mv., jf. Prop. 141 L (2009-2010).

7 Utkast til endring i domstoloven og forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker

7.1 Innledning

Forslagene under punkt 5 kan gjennomføres ved ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker og ved å oppheve forskriftshjemmelen i domstoloven § 143, forskrift 21. desember 2005 nr. 1161 om prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i straffesaker og forskrift 8. november 1991 nr. 727 om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker i henhold til forslagene nedenfor.

7.2 Domstoloven

I domstoloven gjøres følgende endring:

§ 143 oppheves.

7.3 Forslag til forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker

Forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker

Fastsatt ved kgl.res XXX med hjemmel i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) §§ 109 a og 185. Fremmet av Justis- og politidepartementet.

§ 1 Gjennomføring av fjernmøte

Fjernmøter gjennomføres ved at de aktørene som ikke er fysisk til stede i domstolen, deltar i rettsmøtet ved bruk av videokonferanseteknikk fra det stedet der vedkommende er pålagt å befinne seg.

Når rettsmøtet holdes som fjernmøte, skal deltagelse fortrinnsvis skje fra domstol, politikammer, lensmannskontor eller fra fengsel. Deltagelse kan også foregå fra sykehus, sykehjem, pleiehjem eller aldershjem dersom det er nødvendig av helsemessige årsaker og finnes hensiktsmessig. Når retten finner det ubetenkelig, kan deltagelse skje fra annet sted.

De alminnelige reglene om rettsmøter gjelder tilsvarende.

§ 2 Gjennomføring av fjernavhør

Fjernavhør skjer ved bildeavhør av vitner eller sakkyndige som ikke er fysisk til stede i rettsmøtet. Er utstyr for bildeavhør ikke tilgjengelig, kan det i stedet foretas lydavhør hvis vilkårene for fjernavhør ellers er oppfylt, jf. straffeprosessloven § 109 a. Retten bestemmer hvor avhøret skal foretas.

Retten kan på samme vilkår som i straffeprosessloven § 109 a beslutte at bruk av tolk i avhør kan skje ved hjelp av fjernmøteteknologi.

Når avhøret gjennomføres som fjernavhør, bør avhøret fortrinnsvis skje fra domstol, politikammer, lensmannskontor eller fra fengsel. Avhør kan også skje fra sykehus, sykehjem, pleiehjem eller aldershjem dersom det er nødvendig av helsemessige årsaker og finnes hensiktsmessig. Når retten finner det ubetenkelig, kan avhøret skje fra annet sted.

De alminnelige reglene om avhør av vitner gjelder tilsvarende.

§ 3 Innkalling til fjernavhør og fjernmøte samt vitnets og sakkyndiges møteplikt mv.

Reglene i straffeprosessloven kapittel 8, 10 og 11 om innkalling av siktede, vitner og sakkyndige, samt deres møte- og forklaringsplikt, gjelder også ved fjernmøte og fjernavhør. Innkallingen skal oppgi virkningene av å utebli og så vidt mulig inneholde tid og sted for fremmøte.

Retten kan beslutte at siktede, vitner og sakkyndige skal ta med legitimasjon. Et pålegg om å ta med legitimasjon skal fremgå av innkallingen.

En siktet som møter til oppgitt sted for fjernmøtet, skal anses å ha møtt til rettsmøtet.

Ved fjernmøter kan siktedes forsvarer delta i rettsmøtet i domstolen eller sammen med siktede på oppgitt sted for fjernmøtet, med mindre retten finner det betenkelig at forsvareren ikke møter sammen med siktede på oppgitt sted for fjernmøtet.

§ 4 Ikraftsetting

Forskriften trer i kraft 1. juli 2011. Fra samme tid oppheves forskrift 21. desember 2005 nr. 1611 om prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i straffesaker og forskrift 8. november 1991 nr. 727 om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker.